ISSN 2029-1701

Mokslinių straipsnių rinkinys
VISUOMENĖS SAUGUMAS IR VIEŠOJI TVARKA
PUBLIC SECURITY AND PUBLIC ORDER
2011 (5) Scientific articles

POLICIJOS PAREIGŪNŲ TEISĖ SULAIKYTI IR PRISTATYTI ASMENĮ Į POLICIJOS ĮSTAIGĄ SMURTO PRIVAČIOJE ERDVĖJE KONTEKSTE

Darius Urbonas

Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Policijos veiklos katedra
Putvinskio g. 70, LT-44211 Kaunas
Telefonas +370 37 303663
El. paštas: d.urbonas@mruni.lt

Santrauka. Šiuo metu smurtas prieš moteris šeimoje laikomas socialine problema, ypač aktualia Lietuvoje, kur buitinio smurto mastai kelis kartus viršija kitų užsienio šalių rodiklius. Nepaisant tiek tarptautiniu, tiek nacionaliniu lygmenų ieškomų būdų šiai problemai spręsti, smurtas privačioje erdvėje išlieka labai paplitęs. Darytina prielaida, kad valstybės pastangos, siekiant sukurti tokius teisinius mechanizmus, kurie leistų pažaboti smurtą prieš moteris, nėra pakankamos. Policija, paprastai pirmoji gaunanti informaciją apie smurtą privačioje erdvėje ir privalanti į ją reaguoti, dažniausiai ir susiduria su teisinio reguliavimo netobulumais, trukdančiais užtikrinti tinkamą nuo smurto nukentėjusių asmenų teisių ir teisėtų interesų apsaugą. Tai liudija ne tik viešoje erdvėje išsakoma politikų kritika,[1] tačiau ir nukentėjusiųjų nuo smurto privačioje erdvėje apklausos, anot kurių, net 30 procentų smurtą patyrusių ir pagalbos ieškojusių moterų, kitą kartą patyrusios smurtą niekur nesikreiptų.[2] Manytina, kad tokius tyrimų rezultatus iš esmės lemia nepakankamai efektyvi ir teisinio reguliavimo disfunkcijų sąlygota valstybės institucijų, tarp jų ir policijos, veikla smurto prieš moteris srityje.
Straipsnyje analizuojamos policijos galimybės taikyti teisines prievartos priemones smurtaujantiems asmenims, siekiant užtikrinti nukentėjusiųjų nuo smurto privačioje erdvėje saugumą. Todėl nagrinėjant šią problemą, bus siekiama ištirti smurto privačioje erdvėje sampratą ir jo teisinio vertinimo problemas, išanalizuoti policijos pareigūnų įgaliojimus reaguojant į gautą informaciją apie smurtą prieš moteris privačioje erdvėje, teisės sulaikyti ir pristatyti smurtavusį asmenį į policijos įstaigą, taip atskiriant smurtautoją nuo aukos, įgyvendinimo kontekste.

Pagrindinės sąvokos: smurtas privačioje erdvėje, asmens sulaikymas, asmens pristatymas, policijos pareigūnų teisė taikyti prievartos priemones.

ĮVADAS

Prievarta kaip fenomenas lydi visą žmonijos istoriją. Smurto supratimas ir vertinimas skyrėsi ir skiriasi priklausomai nuo laikmečio, kultūros, ekonominės ir socialinės situacijos, tačiau prievarta yra taip giliai įsišaknijusi į mūsų visuomenę, kad iki šiol daugelis ją priima kaip kasdienį ir leistiną dalyką.[3] Ypač tai pasakytina apie smurtą prieš moteris, patiriamą privačioje erdvėje. Nepaisant pastangų, kurios dedamos tiek tarptautiniu[4], tiek nacionaliniu lygmeniu[5],

[1] Seimo narės: smurto privačioje erdvėje atveju pareigūnai raštiško skundo reikalauja be teisinio pagrindo. http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=37214207. Prisijungta 2010-10-15

[2] Smurto prieš moteris šeimoje analizė ir smurto šeimoje aukų būklės įvertinimas. Tyrimo ataskaita. Vilnius, 2008. 50 p.

[3] Smurtas šeimoje: prevencija, intervencija ir galima pagalba. Vilnius, 2008. 5 p.

[4] Per paskutinius kelis dešimtmečius priimtas ne vienas tarptautinis teisės aktas, kuriuo siekiama kovoti su smurtu prieš moteris. Pvz., Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 1993 m. gruodžio 20 d. deklaracija dėl smurto prieš moteris panaikinimo; Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 2003 m. gruodžio 22 d. rezoliucija dėl smurto prieš moteris šeimoje panaikinimo; Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 2003 m. sausio 30 d. rezoliucija dėl

smurto prieš moteris paplitimas išlieka aktuali problema ne tik Lietuvoje, bet ir užsienio šalyse. Kita vertus, Lietuva išsiskiria iš kitų Europos ir pasaulio valstybių šio reiškinio mastais. Kaip rodo atliktų tyrimų rezultatai, smurtas prieš moteris Lietuvoje yra paplitęs labiau nei kitose Europos Sąjungos šalyse.[6] Pavyzdžiui, 2008 metais Lietuvoje atlikto smurto prieš moteris būklės tyrimo autoriai teigė, jog Lietuvoje nustatytas smurto prieš moteris šeimoje paplitimo rodiklis apie du kartus viršija panašių tyrimų metu nustatytą smurto lygį kitose šalyse (pvz., D. Britanijoje, Kanadoje).[7]

Kas lemia tokius smurto prieš moteris rodiklius ir kokios yra to priežastys? Ekspertai teigia, kad smurtas prieš moteris Lietuvoje suvokiamas kaip privatus šeimos reikalas, o ne valstybės lygmens problema.[8] Iš tiesų tenka pripažinti gana vangų valstybės požiūrį į šios problemos sprendimą, kurį gali iliustruoti faktas, jog praėjus beveik penkeriems metams, kai buvo sudaryta darbo grupė Apsaugos nuo smurto šeimoje koncepcijai ir su tuo susijusių teisės aktų projektams parengti[9], dar nėra priimtas Apsaugos nuo smurto privačioje erdvėje įstatymas[10], kuris turėtų sudaryti prielaidas efektyvesnei institucijų vykdomai smurto prieš moteris buityje prevencijai. Be to, galiojantys teisės aktai, taikytini sprendžiant smurto prieš moteris problemas, ne visada numato įvairių smurto privačioje erdvėje apraiškų teisines pasekmes ir ne visuomet suteikia įgaliojimus valstybės institucijoms atitinkamai reaguoti į smurto atvejus. Policija, paprastai pirmoji gaunanti informaciją apie smurtą privačioje erdvėje ir privalanti į ją reaguoti, dažniausiai ir susiduria su teisinio reguliavimo netobulumais, trukdančiais užtikrinti tinkamą nuo

nusikaltimų prieš moteris dėl garbės panaikinimo; Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 2004 m. vasario 19 d. rezoliucija dėl smurto prieš moteris šeimoje panaikinimo; Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 1998 m. vasario 2 d. rezoliucija dėl nusikaltimo ir baudžiamosios teisės prevencijos priemonių, taikomų siekiant panaikinti smurtą prieš moteris; Europos Parlamento 2009 m. lapkričio 26 d. rezoliucija (2010/C 285 E/07) dėl smurto prieš moteris panaikinimo.

[5] Lietuvoje nuolat vyksta diskusijos apie smurtą prieš moteris ir valstybės institucijos raginamos imtis priemonių kovojant su šiuo reiškiniu. Tam tikras pastangas šioje srityje rodo LR Vyriausybės 2006 m. gruodžio 22 d. nutarimu Nr. 1330 patvirtinta Valstybinės smurto prieš moteris mažinimo strategija ir jos įgyvendinimo priemonių 2007-2009 metais planas; rodo LR Vyriausybės 2009 m. rugpjūčio 19 d. nutarimu Nr. 853 patvirtinta Valstybinės smurto prieš moteris mažinimo strategijos įgyvendinimo priemonių 2010-2012 metais planas ir kt.

[6] Eurobarometro duomenimis beveik pusė (48 proc.) Lietuvos gyventojų šeimoje ar tarp draugų pažįsta bent vieną moterį, kuri yra buvusi bet kurios rūšies smurto auka namuose. Taip pat beveik pusė (45 proc.) apklaustųjų teigė, pažįstantys asmenį, kuris yra panaudojęs bet kurios rūšies smurtą prieš moteris. Tai didžiausi rodikliai visoje Europos Sąjungoje. Plačiau žr. „Eurobarometro duomenys: Lietuvoje smurtas prieš moteris yra paplitęs labiau nei kitur ES“. http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2010-09-23-eurobarometro-duomenys-lietuvoje-smurtas-pries-moteris. Prisijungta 2010-10-22.

[7] Smurto prieš moteris šeimoje analizė ir smurto šeimoje aukų būklės įvertinimas. Tyrimo ataskaita. Vilnius, 2008. 21 p.

[8] „Eurobarometro duomenys: Lietuvoje smurtas prieš moteris yra paplitęs labiau nei kitur ES“. http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2010-09-23-eurobarometro-duomenys-lietuvoje-smurtas-pries-moteris. Prisijungta 2010-10-22.

[9] Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2006 m. gruodžio 13 d. sprendimas Nr. 1315 „Dėl darbo grupės Apsaugos nuo smurto šeimoje koncepcijai ir su tuo susijusių teisės aktų projektams parengti sudarymo“

[10] Įstatymo projektas buvo pateiktas Lietuvos Respublikos Seimui dar 2010 m. liepos 23 d., tačiau iki šios dienos jis dar nėra priimtas.

smurto nukentėjusių asmenų teisių ir teisėtų interesų apsaugą. Tai liudija ne tik viešoje erdvėje išsakoma politikų kritika,[11] tačiau ir nukentėjusiųjų nuo smurto privačioje erdvėje apklausos, anot kurių, net 30 procentų smurtą patyrusių ir pagalbos ieškojusių moterų, kitą kartą patyrusios smurtą niekur nesikreiptų.[12] Darytina prielaida, kad tokius tyrimų rezultatus iš esmės lemia nepakankamai efektyvi ir teisinio reguliavimo disfunkcijų sąlygota valstybės institucijų, tarp jų ir policijos, veikla smurto prieš moteris srityje.

Šio straipsnio tikslas – ištirti policijos galimybes užtikrinti nuo smurto privačioje erdvėje nukentėjusių asmenų teisių ir teisėtų interesų apsaugą. Įgyvendinant šį tikslą keliami šie uždaviniai: išnagrinėti smurto privačioje erdvėje sampratą ir jo teisinio vertinimo problemas, išanalizuoti policijos pareigūnų įgaliojimus reaguojant į gautą informaciją apie smurtą prieš moteris teisės sulaikyti ir pristatyti smurtavusį asmenį į policijos įstaigą taip atskiriant smurtautoją nuo aukos įgyvendinimo kontekste.

Tyrimo objektas – policijos pareigūnų įgaliojimai taikyti teisines prievartos priemones smurto privačioje erdvėje kontekste. Tyrimo dalykas – policijos pareigūnų teisė sulaikyti ir pristatyti asmenį į policijos įstaigą.

Atliekant tyrimą naudoti lyginimo, sisteminės analizės, dokumentų analizės, apibendrinimo metodai.

1. SMURTO PRIVAČIOJE ERDVĖJE SAMPRATA IR JO TEISINIS VERTINIMAS

Prieš nagrinėjant smurto privačioje erdvėje ypatumus, trumpai aptartina smurto ir smurto prieš moteris sąvoka apskritai. Smurto sąvoką pateikia ne vienas teisės aktas. Tarptautiniuose teisės aktuose smurtas apibūdinamas kaip tyčinis fizinės jėgos ar galios panaudojimas, kuriuo grasina arba kurį vykdo asmuo ar grupė, tokiu būdu sukeldami ar galėdami sukelti realią ar potencialią žalą (asmens) sveikatai, išgyvenimui, vystymuisi ar orumui.[13] Detalizuojant smurto prieš moteris sampratą, nurodoma, kad tai smurto aktas prieš lytį, kuris sukelia ar gali sukelti moterims fizinę, lytinę ar psichologinę žalą bei kentėjimą, taip pat reiškia grasinimus atlikti tokius veiksmus, prievartą arba despotiškai atimti laisvę tiek visuomeniniame, tiek privačiame

[11] Seimo narės: smurto privačioje erdvėje atveju pareigūnai raštiško skundo reikalauja be teisinio pagrindo. http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=37214207. Prisijungta 2010-10-15
[12] Smurto prieš moteris šeimoje analizė ir smurto šeimoje aukų būklės įvertinimas. Tyrimo ataskaita. Vilnius, 2008. 50 p.
[13] Pasaulio Sveikatos Organizacijos pateikiama smurto samprata. http://www.who.int/topics/violence/en. Prisijungta 2011-03-15.

gyvenime.[14] Taip pat teigiama, kad smurtas prieš moteris pažeidžia jų teises: teisę į gyvybę, saugumą, orumą ir fizinę bei psichinę neliečiamybę, teisę į lytinį ir reprodukcinį pasirinkimą ir sveikatą, kliudo joms dalyvauti socialinėje veikloje, politiniame ir viešajame gyvenime bei darbo rinkoje ir gali jas atskirti nuo visuomenės bei sąlygoti jų skurdą.[15] Panašiai smurtas prieš moteris suprantamas ir nacionaliniuose teisės aktuose, apibrėžiant jį kaip visus tyčinius fizinius, psichologinius, ekonominius, seksualinius vieno šeimos nario – dažniausiai vyro veiksmus kito šeimos nario – dažniausiai moters atžvilgiu, jeigu šie veiksmai pažeidžia jos, kaip pilietės ir asmens, konstitucines teises ir laisves bei sukelia jai ekonominę, fizinę, psichinę ir moralinę žalą.[16]

Įvairius smurto ir smurto prieš moteris aspektus akcentuojančių sąvokų taip pat galima atrasti gana gausioje literatūroje, kurioje pateikiamos teisinės ir kitokios rekomendacijos smurtą patyrusioms moterims.[17] Nepaisant sąvokų įvairovės apibendrintai galima teigti, jog „smurtas prieš moterį – tai bet koks lyties požymiu įvykdytas vienkartinis, kartotinis ar tęstinis smurto aktas, kuris sukelia kančias, kenkia arba gali pakenkti moters psichinei, fizinei ar lytinei sveikatai, taip pat grasinimai įvykdyti tokius aktus arba prievartinius ir despotiškus laisvės apribojimus privačiame ar visuomeniniame gyvenime“.[18] Tokiame smurto prieš moteris apibrėžime išryškėja šio reiškinio esminiai bruožai, t.y. jog tai prievartiniai veiksmai, atliekami lyties pagrindu ir kuriais kėsinamasi į moters psichinę, fizinę ir seksualinę gerovę.

Vadovaudamiesi anksčiau paminėtomis smurto sampratomis, įvairūs autoriai dažniausiai išskiria keturias smurto rūšis, t.y. fizinį, psichologinį, seksualinį ir ekonominį smurtą.[19] Kiti autoriai prie smurto priskiria ir nepriežiūrą.[20] Tačiau įdomu yra tai, kaip tyrėjai apibūdina atskirų smurto rūšių pasireiškimo būdus. Fizinį smurtą apibūdinant kaip visuomenei pavojingą poveikį kito žmogaus organizmui, įvykdomą prieš jo valią teigiama, kad toks smurtas gali pasireikšti smūgiais, įžnybimais, spyriais, daiktų svaidymu, daužymu į sieną, trukdymu bandyti išeiti iš

[14] Jungtinių Tautų Deklaracija dėl smurto prieš moteris panaikinimo. Cit. pagal: Smurtas prieš moterį. Praktinis vadovas sveikatos priežiūros įstaigų darbuotojams bei vadovams. UNFPA. Jungtinių Tautų gyventojų fondas. Bandomasis leidimas. Niujorkas, 2001. 13 p.

[15] Europos Parlamento 2009 m. lapkričio 26 d. Rezoliucija dėl smurto prieš moteris panaikinimo. http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:285E:0053:0058:LT:PDF . Prisijungta 2011-03-15.

[16] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. gruodžio 22 d. nutarimas „Dėl valstybinės smurto prieš moteris mažinimo strategijos ir jos įgyvendinimo priemonių 2007-2009 metų plano patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2006. Nr. 144-5474.

[17] Pvz., Teisiniai ir praktiniai patarimai moterims, patyrusioms prievartą šeimoje. Vilnius: Lygių galimybių centras, 2004. 8-12 p.; Smurtas šeimoje: prevencija, intervencija ir galima pagalba. Vilnius, 2008. 8-20 p.; Smurtas prieš moteris Lietuvoje. Vilnius: Danielius, 1999 ir kt..

[18] K. Jovaišas. Smurto šeimoje prevencija: iliuzijų anatomija. Vilnius: Eugrimas, 2009. 24 p.

[19] Tokią klasifikaciją pateikia R.Uscila leidinyje „Teisiniai ir praktiniai patarimai moterims, patyrusioms prievartą šeimoje“. Plačiau žr. 8-12 p.

[20] Patarimai teikiantiems pagalbą šeiminio smurto aukoms. Vilnius: Moterų informacijos centras, 2005. p. 6, 7.

namų, uždarymu patalpoje iš lauko, atsisakymu padėti pasiligojusiai, susižeidusiai ar nėščiai moteriai, trukdymu kreiptis medicinos pagalbos, moters turto gadinimu. Psichologinis smurtas tapatinamas su nuolatine kritika, šauksmais ar skriaudimu, jausmų ignoravimu, įsitikinimų išjuokimu, draudimu eiti į darbą, manipuliavimu, melavimu, atsisakymu išeiti su moterimi į viešumą, trukdymu palaikyti ryšius su giminaičiais ir draugais, viešu moters žeminimu ir pan. Apibrėžiant seksualinį smurtą nurodoma, kad tai atvejai, kai elgiamasi su moterimi kaip su sekso objektu, moteris prieš jos valią verčiama nusirengti ar lytiškai santykiauti, santykiaujama ypatingai žiauriai, neretai prieš tai sumušant, pavyduliaujama kaltinant moterį meilės ryšiais su kuo nors kitu ir kt. Galiausiai vyro veiksmai, kuomet jis neleidžia moteriai dirbti, atima iš jos visus pinigus, verčia prašyti pinigų savo ir šeimos reikmėms, kontroliuoja šeimos biudžetą ir vienvaldiškai priima finansinius sprendimus, neskiria moteriai dėmesio ar ja nesirūpina, draudžia lavintis ir šviestis, prilyginami ekonominiam smurtui ar nepriežiūrai. [21] Panašiai smurtas prieš moteris apibūdinamas ir įvairių sociologinių tyrimų metu formuluojant klausimus, kuriais siekiama nustatyti smurto lygį.[22]

Tačiau vertinant aukščiau pateiktus smurto pavyzdžius kyla klausimas, ar visais atvejais tokie veiksmai sukelia kokias nors teisines pasekmes. Žvelgiant į juos per juridinę prizmę, akivaizdu, kad kai kurie iš tų veiksmų, ypač siejamų su psichologinio smurto pasireiškimu, teisinių pasekmių nesukelia, t.y. nelaikomi teisės pažeidimais ir neužtraukia jokios teisinės atsakomybės ir yra vertintini tik moralės ar psichoanalizės požiūriu. Todėl reikia pripažinti, jog smurto sampratos buitine prasme ir teisine prasme nėra tapačios. Kaip teigia K.Jovaišas, „buitinis smurtas juridine prasme – tai veikiau ne abipusiai apsižodžiavimai, žeminimai ir įžeidinėjimai arba tarpusavio muštynės, o žiauraus elgesio su kitu sutuoktiniu ar šeimos nariu arba *konkrečios nusikalstamos veikos požymius* (aut. išsk.) atitinkantys poelgiai bei veiksmai“.[23]

Nemaža dalis paminėtų smurto pasireiškimo būdų yra kriminalizuoti, t.y. tokie veiksmai, ypač fizinės prievartos, laikomi nusikalstamais ir už jų padarymą asmenys traukiami baudžiamojon atsakomybėn. Galima būtų paminėti, jog baudžiamoji atsakomybė yra numatyta už sunkų sveikatos sutrikdymą, kuris smurto atvejais gali pasireikšti regos, klausos, kalbos netekimu, vaisingumo netekimu, nėštumo nutraukimu, kaukolės skliauto lūžiais, galvos smegenų

[21] Ten pat.
[22] Pavyzdžiui 2008 metais UAB „BGI Consulting“ atlikdama šeiminio smurto paplitimo masto tyrimus Lietuvoje, respondentėms uždavė klausimą formuluodama tokius smurto pasireiškimus: ignoravimas, nekalbėjimas, įžeidžiančios replikos, žeminantys juokai, šaukimas, barimas, asmeninio gyvenimo kontroliavimas, nuolat reiškiamas pavydas, trukdymas bendrauti su draugais, artimaisiais, draudimas dirbti/mokytis, pinigų nedavimas būtiniausioms reikmėms, pinigų reikalavimas, atėmimas (alkoholiui ir pan.), daiktų gadinimas (siekiant įbauginti) ir kt. Plačiau žr. Smurto prieš moteris šeimoje analizė ir smurto šeimoje aukų būklės įvertinimas. Tyrimo ataskaita. Vilnius, 2008. 16 p.
[23] K. Jovaišas. Smurto šeimoje prevencija: iliuzijų anatomija. Vilnius: Eugrimas, 2009. 26 p.

sumušimu, sužalojimo sukeltu sunkiu šoku, nulėmusiu gyvybei pavojingą būseną, atvirais kaulų lūžiais, susargdinimu ilgai trunkančia liga, stipriai sutrikdančia žmogaus psichiką ir pan.[24] Nesunkaus sveikatos sutrikdymo atvejais asmuo patiria sužalojimus arba susargdinimą, kai sveikata sutrinka ilgesniam nei dešimties dienų laikotarpiui arba nukentėjusioji praranda nedidelę dalį profesinio ar bendro darbingumo.[25] Dažniausiai policijos pareigūnai susiduria su tokiais smurto pasireiškimais, kurie kvalifikuotini kaip fizinio skausmo sukėlimas arba nežymus sveikatos sutrikdymas, kai sužalojimas arba susargdinimas sveikatą sutrikdo ne ilgesniam kaip dešimties dienų laikotarpiui arba nukentėjusysis praranda penkis procentus profesinio arba bendro darbingumo.[26]

Smurtaujančio asmens veiksmai, nukreipti prieš moters seksualinę, lytinę laisvę, apsisprendimą, kūno neliečiamumą laikomi seksualine prievarta ir pagal nustatytas aplinkybes kvalifikuojami kaip iššaginimas[27], seksualinis prievartavimas[28], privertimas lytiškai santykiauti[29] ar seksualinis priekabiavimas[30].

Psichinė prievarta prieš moterį, priklausomai nuo prievartos pobūdžio, galėtų užtraukti baudžiamąją atsakomybę už privertimą darytis neteisėtą abortą, grasinimą nužudyti ar sunkiai sutrikdyti žmogaus sveikatą arba žmogaus teorizavimą ar žmogaus veiksmų laisvės varžymą.[31]

Taigi, laikytina smurtu, ne bet koks negatyvus elgesys ir ne visi negatyvūs veiksmai, kad ir nukreipti prieš moterį, tačiau tik tie, kurie laikomi teisės pažeidimais ir už kurių padarymą numatyta teisinė atsakomybė. Tik tuomet, kai konkrečiuose smurtiniuose veiksmuose policijos pareigūnai įžvelgia atitinkamo teisės delikto požymius, atsiranda pagrindas smurtaujančiam asmeniui taikyti teisės aktuose nustatytas poveikio priemones ir apginti nukentėjusiojo teises ir teisėtus interesus.

Smurto sampratos ambivalentiškumą patvirtina ir Policijos departamento pateikiama statistika apie policijos reagavimą į pranešimus dėl konfliktų ir smurto šeimoje (žr. lentelę Nr. 1). Policijos įstaigose kasmet registruojama daugiau kaip keliasdešimt tūkstančių iškvietimų į

[24] Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 135 str. Sužalojimas laipsnis nustatomas vadovaujantis Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro, Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2003 m. gegužės 23 d. įsakymu Nr. V-298/158/A1-86 patvirtintomis sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklėmis (toliau – Sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklės). Sunkaus sveikatos sutrikdymo atvejai apibrėžiami šių taisyklių 6.1-6.12 papunkčiuose.
[25] Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 138 str., Sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklių 7.1, 7.2 papunkčiai.
[26] Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 140 str., Sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklių 8, 9 punktai.
[27] Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 149 str.
[28] Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 150 str.
[29] Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 151 str.
[30] Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 152 str.
[31] Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 143, 145, 148 straipsniai.

šeimyninius konfliktus, tačiau tik apie 20 procentų visų atvejų yra vertinami teisės požiūriu priimant vienokį ar kitokį teisinį sprendimą, pvz., pradėti ikiteisminį tyrimą, atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą ar patraukti asmenį administracinėn atsakomybėn. Pavyzdžiui, 2009 metais policijos įstaigos užregistravo 41982 iškvietimus į šeimyninius konfliktus. Pagal gautus pareiškimus policijos pareigūnai 4562 atvejais atsisakė pradėti ikiteisminį tyrimą[32], pradėjo 737 ikiteisminius tyrimus, taip pat surašė 2972 administracinių teisės pažeidimų protokolus. Tokiu būdu tik 8271 šeimyninio konflikto atvejų iš 41982, t.y. tik 19,7 proc. sulaukė vieno ar kito teisinio vertinimo. Likusiais atvejais, nors ir nuvykę į šeimyninį konfliktą, policijos pareigūnai jokių sprendimų nepriėmė, ir tai reiškia, kad privačioje erdvėje padaryti veiksmai nesukėlė jokių teisinių pasekmių ir pareigūnams nebuvo pagrindo taikyti jokių teisinio poveikio priemonių. Darytina prielaida, jog į policiją besikreipusiųjų lūkesčiai nebuvo patenkinti ir jie nesulaukė iš pareigūnų tos pagalbos, kurios, galbūt, tikėjosi.

Lentelė Nr. 1 Policijos departamento duomenys apie pranešimus dėl konfliktų ir smurto šeimoje 2007-2009 m.[33]

Metai	Užregistruota iškvietimų	Atsisakyta pradėti ikiteisminį tyrimą	Pradėta ikiteisminių tyrimų	Surašyta administracinių teisės pažeidimų protokolų
2007	33165	3802	823	2131
2008	33927	4355	680	2560
2009	41982	4562	737	2972

Kitas su smurtu prieš moteris susijęs aspektas yra tas, kad dažniausiai prieš moteris smurtaujama privačioje erdvėje. Sociologinių tyrimų rezultatai rodo, kad dažnai moterys jokių smurtinių veiksmų nepatiria viešumoje, t.y. matant kitiems asmenims – ne šeimos nariams. Apie 60 procentų ir daugiau smurto atvejų nepatenka į viešumą ir niekada nėra naudojami viešoje vietoje.[34] Tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad reagavimas į smurtinius veiksmus, įvykdytus privačioje erdvėje, pvz., bute, nuosavame name ar kitose fiziniams ar juridiniams asmenims priklausančiose patalpose, turi tam tikrų ypatumų, nes suponuoja būtinybę policijos pareigūnam elgtis itin apdairiai, nepažeidžiant Konstitucijoje nustatytų garantijų, užtikrinančių asmens teisę į privataus gyvenimo, taip pat ir jo būsto neliečiamumą. Konstitucijos komentatoriai teigia, jog

[32] Ataskaitoje nepateikiama atsisakymo pradėti ikiteisminį tyrimą pagrindų statistika, tačiau darytina prielaida, jog daugiausiai atsisakyta pradėti ikiteisminį tyrimą dėl padarytų nusikalstamų veikų, kurias padarius ikiteisminis tyrimas neatliekamas, o bylų procesas vyksta privataus kaltinimo tvarka (apie tai bus rašoma kitoje straipsnio dalyje).

[33] Parengta pagal Policijos departamento prie LR VRM pateiktus duomenis. http://www.bukstipri.lt/lt/statistika Prisijungta 2010-12-15

[34] Smurto prieš moteris šeimoje analizė ir smurto šeimoje aukų būklės įvertinimas. Tyrimo ataskaita. Vilnius, 2008. 32 p.

būsto neliečiamybė, užtikrinanti jame gyvenančių asmenų teises, kitiems reiškia ir draudžiamąją nuostatą – draudimą įeiti į jį, nesvarbu, ar tai darytų privatus asmuo ar valstybės pareigūnas, motyvuodamas tikrais ar dangstydamasis tariamais valstybės ar visuomenės interesais.[35] Policijos pareigūnai, norėdami patekti į asmens privačią erdvę turėtų gauti asmens sutikimą. Asmeniui atsisakius įsileisti policijos pareigūnus, jei nėra sąlygų, kurioms esant įėjimas į būstą galimas ir be jo sutikimo, gali iškilti nemažai kliūčių, tiriant įvykio, apie kurį buvo pranešta, aplinkybes. Be to, tam tikri veiksmai (pvz., konflikto metu pasakyti necenzūriniai žodžiai ir kt.) atlikti viešoje vietoje, priešingai nei privačioje erdvėje, būtų vertinami kaip teisės pažeidimas, užtraukiantis administracinę ar baudžiamąją atsakomybę.

Kita vertus Konstitucijos 24 straipsnio 2 dalis numato atvejus, kai įėjimas į būstą be gyventojų sutikimo yra laikomas teisėtu, t.y. jis galimas tuomet, kai įeinama teismo sprendimu arba *įstatymo nustatyta tvarka* (aut. išsk.) siekiama garantuoti viešąją tvarką, sulaikyti nusikaltėlį, gelbėti žmogaus gyvybę, sveikatą ar turtą.[36] Akivaizdu, kad policijos pareigūnai į smurto privačioje erdvėje atvejus dažniausiai reaguoja neturėdami teismo sprendimo, todėl jiems tenka įvertinti tiek pranešimą apie smurtą buityje, tiek nuvykus į iškvietimo vietą gautą informaciją ir remiantis įstatymais priimti sprendimus dėl toje konkrečioje situacijoje galimų veiksmų. Tačiau, kaip matysime, įstatymų leidėjas gan abstrakčiai ir neretai neatsižvelgdamas į smurto privačioje erdvėje ypatumus, reglamentuoja policijos pareigūnų teises ir pareigas, tuo apribodamas jų galimybes efektyviai ginti nukentėjusio asmens teises ir teisėtus interesus. Apie tai ne kartą pačių pareigūnų buvo užsiminta viešoje erdvėje diskutuojant apie smurto privačioje erdvėje užkardymo problemas.[37]

Galiausiai paminėtina ir tai, kad pareigūnams, reaguojantiems į iškvietimą dėl smurto privačioje erdvėje, o ir vėliau siekiant nustatyti to įvykio aplinkybes, tenka bendrauti su asmenimis, kuriuos sieja bendras gyvenimas ir susiklostę tam tikri tarpusavio santykiai. Tai, tikėtina, turi įtakos tiek nukentėjusiajam, tiek smurtaujančiam asmeniui aiškinant smurto pasireiškimo priežastis, būdus bei jo pasekmes ir kitas su tuo susijusias aplinkybes, galinčias turėti reikšmės sprendžiant konkretaus poelgio ar veiksmų teisinio vertinimo klausimą.[38] Be to,

[35] Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras. 1 dalis. Vilnius: Teisės institutas, 2000. 187 p.
[36] Lietuvos Respublikos Konstitucija. Valstybės žinios, 1992. Nr. 33-1014.
[37] Pvz., Smurtas šeimoje: policija pripažįsta savo bejėgiškumą. http://www.diena.lt/naujienos/lietuva/smurtas-seimoje-pareigunai-pripazista-savo-bejegiskuma-237929. Prisijungta 2010-12-15.; Smurtas šeimoje – privatus reikalas? http://www.alfa.lt/straipsnis/10287747. Prisijungta 2010-12-15; Bandoma kovoti prieš smurtą šeimoje. http://www.valstietis.lt/Pradzia/Naujienos/Lietuvoje/Bandoma-kovoti-pries-smurta-seimoje#. Prisijungta 2010-12-15; Smurto spąstuose // Policija, 2008. Nr. 24 (112-450) ir kt.
[38] Tokia mintis aptinkama ir užsienio autorių darbuose. Pvz., J.Oxman-Martinez, J. Krane. Un décalage centre théorie et pratique? Violence conjugale et femmes issues des minorités ethniques? http://www.senat/fr/lc/lc144/lc144_mono.html. Prisijungta 2010-12-15.

smurto privačioje erdvėje tyrimas dažnai yra apsunkintas ir dėl įrodinėjimo ypatumų, nulemtų būtent jo pasireiškimo vietos. Tokiais atvejais dažniausiai nėra liudytojų, o jei jie ir yra (paprastai tai vaikai, tėvai, broliai, seserys ar kiti kartu gyvenantys asmenys), jų pateikiama informacija gali priklausyti nuo ryšio ar tarp jo ir nukentėjusiojo arba smurtaujančio asmens susiklosčiusių santykių pobūdžio ir pan.

2. POLICIJOS PAREIGŪNŲ ĮGALIOJIMAI REAGUOJANT Į SMURTĄ PRIVAČIOJE ERDVĖJE

Smurto privačioje erdvėje samprata pasižymi ambivalentiškumu, todėl smurtas buitine prasme negali būti tapatinamas su smurtu juridine prasme. Tačiau net ir tuomet, kai policijos pareigūnai nustato, jog atitinkamas poelgis ar konkretūs veiksmai atitinka juridinės smurto sampratos kriterijus, t.y. gali būti kvalifikuojami kaip teisės pažeidimai, tai dar negarantuoja efektyvios nukentėjusiojo teisių ir teisėtų interesų apsaugos. Šiuo metu Lietuvoje nėra teisės akto, kuriame, atsižvelgiant į smurto privačioje erdvėje ypatumus, būtų atitinkamai apibrėžta ir policijos pareigūnų bei kitų valstybės institucijų kompetencija šioje srityje. Pareigūnai yra priversti vadovautis bendrąjį jų statusą įtvirtinančiais teisės aktais, kuriais remiantis ne visada yra įmanoma efektyviausiu būdu apginti nuo smurto nukentėjusį asmenį, suteikiant jo lūkesčius atitinkančią pagalbą.

Prieš pradedant nagrinėti atskiruose teisės aktuose įtvirtintus policijos pareigūnų įgaliojimus, reikia paminėti, jog nuo smurto nukentėjusios moterys, tikėtina, dažniausiai viliasi, kad smurtaujantis asmuo visų pirma bus izoliuotas, t.y. bent kuriam laikui (pvz., iki išsiblaivys[39] ir pan.) išvežtas iš tos vietos, kurioje buvo smurtaujama, ir taip bus užtikrintas jų saugumas,[40] o vėliau smurtautojams bus taikytos ir kitos poveikio priemonės. Patys policijos pareigūnai taip pat neneigia, jog atvykę į iškvietimą ir matydami akivaizdžius smurto padarinius, geriausiu atveju gali smurtautoją kelioms valandoms išsivežti į policijos įstaigą.[41] Tačiau būtų klaidinga manyti, jog visais smurto atvejais, net ir sukeliančiais teisines pasekmes, policijos pareigūnai gali pristatyti asmenį į policijos įstaigą. Asmens pristatymas, jo sulaikymas yra asmens laisvės varžymas, kuris kaip poveikio priemonė, beje, kaip ir visos kitos teisės aktų leistinos prievartos priemonės, galimas tik esant įstatymuose įtvirtintiems pagrindams ir sąlygoms, kurios negali būti aiškinamos plečiamai. Jei konkretaus smurto pasireiškimo aplinkybės neatitinka įstatyme

[39] 2008 metais vykdyto sociologinio tyrimo metu net 53 procentai smurtą patyrusių respondenčių teigė, jog smurtautojas buvo paveiktas alkoholio. Žr. Smurto prieš moteris šeimoje analizė ir smurto šeimoje aukų būklės įvertinimas. Tyrimo ataskaita. Vilnius, 2008. 32 p.
[40] Smurto spąstuose // Policija, 2008. Nr. 24 (112-450). 7 p.
[41] Smurtas šeimoje – privatus reikalas? http://www.alfa.lt/straipsnis/10287747. Prisijungta 2010-12-15

nurodytų prievartos taikymą legitimuojančių sąlygų, policijos pareigūnai negali taikyti prievartos [42], net ir, atrodytų, tokios įprastos, kaip asmens pristatymas į policijos įstaigą. Priešingu atveju, būtų pažeistas teisėtumo principas, kuriuo grindžiama policijos veikla apskritai.[43] Kita vertus, konkrečioje situacijoje nustatytas prievartos taikymo teisinis pagrindas yra tik prielaida jos panaudojimui, todėl policijos pareigūnai, atsižvelgdami į visas reikšmingas aplinkybes, prievartą turi naudoti tik tais atvejais, kai ji būtina, ir tiek, kiek būtina siekiamam tikslui.

2.1. BENDROJI POLICIJOS PAREIGŪNO TEISĖ SULAIKYTI IR PRISTATYTI ASMENĮ Į POLICIJOS ĮSTAIGĄ

Policijos pareigūnai, reaguodami į gautą informaciją dėl smurto privačioje erdvėje, pirmiausia vadovaujasi Policijos veiklos įstatymu.[44] Jame įtvirtinti policijos veiklos principai bei įvardinti policijos pareigūnų įgaliojimai, jų bendrosios teisės, taip pat policijos pareigūnų teisės vykdant nusikalstamų veikų ir kitų teisės pažeidimų prevenciją, atskleidžiant ir tiriant nusikalstamas veikas. Jame taip pat apibrėžtos policijos pareigūnų taikomos prievartos rūšys ir jų panaudojimo sąlygos. Paminėtina, kad Policijos veiklos įstatyme nėra nė vienos nuostatos, kuri numatytų policijos pareigūnų veiklos ypatumus reaguojant į smurtą privačioje erdvėje.

Nagrinėjamos problemos kontekste aktualūs Policijos veiklos įstatymo straipsniai, reglamentuojantys policijos pareigūnų teisę įeiti į gyvenamąsias patalpas, sulaikyti ir pristatyti asmenį į policijos įstaigą. Įstatymo 18 straipsnio 1 dalies 3 punkte įtvirtinta policijos pareigūnų teisė bet kuriuo laiku įeiti į fiziniams ir juridiniams asmenims priklausančias gyvenamąsias ar negyvenamąsias patalpas, taip pat ir jėga jas atidaryti, jei atsisakoma įleisti ar įsileisti. Apie tokius veiksmus per 24 valandas pareigūnai privalo pranešti prokurorui. Šia teise pareigūnai gali pasinaudoti esant bent vienai iš trijų sąlygų: persekiodami asmenį, įtariamą padarius nusikalstamą veiką, ar nusikaltėlį, besislepiantį nuo teisėsaugos institucijų, arba siekdami užkirsti kelią daromai nusikalstamai veikai. Kaip matyti, įstatymas šias sąlygas sieja su asmenimis, kurie įtariami padarę ar daro nusikalstamą veiką, todėl kitais atvejais, kai veika neturi nusikalstamos veikos požymių ar užtraukia tik administracinę atsakomybę, policijos pareigūnų galimybės patekti į patalpas yra apribotos. Atsižvelgiant į tai, kad tik nedidelė dalis pranešimų apie smurtą

[42] Kalbant apie prievartos teisinio reguliavimo ypatumus reikėtų paminėti tai, jog jam taikomas imperatyvusis teisinio reguliavimo metodas reiškiantis, kad viskas, kas nėra tiesiogiai leista įstatymo, draudžiama. Plačiau žr. A. Vaišvila. Teisės teorija. Vilnius: Justitia. 204-207 p.
[43] Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatymo 4 straipsnis 2 dalis sako, jog „policijos veikla grindžiama demokratijos, pagarbos žmogaus teisėms, humanizmo, visuomenės moralės, teisėtumo (aut. išsk.), veiklos viešumo, taip pat prievartos naudojimo tik būtinais atvejais ir jos proporcingumo principais“ (aut. išsk.).
[44] Valstybės žinios, 2000. Nr. 90-2777.

privačioje erdvėje[45] gali būti vertinami per baudžiamosios atsakomybės prizmę, darytina išvada, jog policijos pareigūnų galimybės pasinaudoti šia įstatymo nustatyta teise yra labai ribotos.

Policijos pareigūnų teisę pristatyti asmenis į policijos įstaigą nustato Policijos veiklos įstatymo 18 straipsnio 1 dalies 2 punkto nuostata, skelbianti, jog pareigūnai, užtikrindami jiems pavestų policijos uždavinių įgyvendinimą, turi teisę įstatymų nustatyta tvarka sulaikyti ir pristatyti teisėtvarkos pažeidėjus į policijos ar kitų teisėsaugos institucijų tarnybines patalpas jų asmenybei nustatyti, taip pat protokolams, aktams, pranešimams surašyti, asmenims ir jų daiktams apžiūrėti. Analizuojant šią įstatymo nuostatą, galima išskirti keletą pareigūnų teisės įgyvendinimo sąlygų.

Pirma, į policijos įstaigą ar kitų institucijų tarnybines patalpas galima pristatyti ne visus, o tik kai kuriuos asmenis. Įstatyme nėra konkretizuojama, kokie asmenys gali būti sulaikyti ir pristatyti į policijos patalpas. Jie įvardinami tiesiog kaip teisėtvarkos pažeidėjai, t.y. asmenys pažeidę teisinę tvarką, kurią nustato įvairių teisės šakų normos. Nepaisant tokios plačios asmens, kuris gali būti sulaikytas ir pristatytas į policijos įstaigą, sampratos, darytina prielaida, jog tai administracinius teisės pažeidimus ar nusikalstamas veikas padarę asmenys. Todėl akivaizdu, jog asmuo, kurio veika, nors ir prieštaraujanti moralės principams ar visuomenės interesams, bet nelaikoma teisės pažeidimu, negali būti sulaikomas ir pristatomas į policijos įstaigą.

Antra, įstatymų leidėjas įvardina sulaikymo ir pristatymo tikslus. Anot šios įstatymo nuostatos, teise sulaikyti ir pristatyti asmenį į policijos įstaigą policijos pareigūnai gali pasinaudoti siekdami nustatyti asmenybę, taip pat protokolams, aktams, pranešimams surašyti, asmenims ir jų turimiems daiktams apžiūrėti. Bet ar galima sulaikyti ir pristatyti teisėtvarkos pažeidėją, kai nėra būtinybės atlikti įstatyme paminėtus veiksmus (pvz., nustatyti asmenybę, nes ji žinoma, ir pan.), tačiau turint tikslą apriboti tokio asmens galimybes toliau tęsti priešingus teisei veiksmus ar kitais tikslais? Matyt, kad ne, nes įstatyme yra pateiktas baigtinis sulaikymo ir pristatymo tikslų sąrašas, kurio nebūtų galima aiškinti plečiamai.

Kita vertus, ši sulaikymo ir pristatymo tikslus įvardinanti minimo straipsnio punkto dalis yra perteklinė, nes pati norma, nustatanti šią policijos pareigūnų teisę, yra blanketinė. Esminėje šios normos dalyje teigiama, kad policijos pareigūnai sulaikyti ir pristatyti asmenis gali tik *įstatymų nustatyta tvarka*. Tai reiškia, kad pasinaudodami teise sulaikyti ir pristatyti asmenį, pareigūnai turi vadovautis ir kitais teisės aktais,[46] kurie detalizuoja atskirų kategorijų asmenų

[45] Vidutiniškai tik 12-14 procentų visų pranešimų apie buitinius konfliktus ir smurtą šeimoje siejami su padarytomis nusikalstamomis veikomis (žr. aukščiau pateiktą lentelę apie Policijos departamento duomenis dėl buitinių konfliktų ir smurto šeimoje).

[46] Jei padarytas administracinis teisės pažeidimas - tai Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksu, jei nusikalstama veika – Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksu.

sulaikymo ir pristatymo sąlygas, pagrindus, tvarką, tikslus ir pan. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Policijos veiklos įstatymo 25 straipsnyje taip pat panašiai teigiama, nurodant, jog policijos pareigūnas, gavęs pranešimą apie daromą nusikalstamą veiką ar kitokį teisės pažeidimą arba pats būdamas įvykio liudininku, sulaiko ir pristato įstatymų uždraustą veiką padariusį asmenį. Tačiau čia policijos pareigūnų įgaliojimai formuluojami jau ne kaip teisė, bet pareiga, be išlygų reikalaujanti visais atvejais pristatyti į policijos įstaigą bet kurį teisės pažeidimą padariusį asmenį. Giliau nenagrinėjant tokio teisinio reguliavimo ydingumo reikėtų pasakyti tik tiek, kad ši įstatymo nuostata negali būti aiškinama kaip praplečianti anksčiau aptartąją ir jau dabar suteikianti teisę pareigūnams, neatsižvelgiant į atskirų *įstatymų nustatytą tvarką* (aut. išsk.) visais atvejais sulaikyti ir pristatyti teisėtvarkos pažeidėjus į policijos įstaigą.[47]

Taigi, policijos pareigūnai, sulaikydami ir pristatydami asmenis į policijos įstaigas, turi vadovautis tais teisės aktais, kurie reglamentuoja tų asmenų padarytų teisės pažeidimų tyrimo tvarką, apimančią ir prievartos priemonių panaudojimo ypatumus. Jei asmens padaryta veika turi nusikalstamos veikos požymių, tuomet pareigūnai, sulaikydami ir pristatydami asmenis, turi vadovautis Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksu (toliau – BPK)[48], jei administracinio teisės pažeidimo – Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksu (toliau – ATPK).[49]

2.2. NUSIKALSTAMĄ VEIKĄ PADARIUSIO ASMENS SULAIKYMAS IR PRISTATYMAS Į POLICIJOS ĮSTAIGĄ

BPK iš esmės įtvirtina du nusikalstamos veikos tyrimo modelius, kai dėl padarytos nusikalstamos veikos atliekamas ikiteisminis tyrimas, kuris pradedamas gavus skundą, pareiškimą ar pranešimą apie nusikalstamą veiką arba prokurorui ar ikiteisminio tyrimo pareigūnui pačiam nustačius nusikalstamos veikos požymius ir surašius tarnybinį pranešimą arba tik tuo atveju, kai yra nukentėjusiojo skundas ar jo teisėto atstovo pareiškimas ar prokuroro reikalavimas, ir kurį užbaigus baudžiamoji byla perduodama nagrinėti teismui arba kai ikiteisminis tyrimas neatliekamas, tačiau baudžiamasis procesas pradedamas teisme pagal nuo nusikalstamos veikos nukentėjusio asmens skundą (kitaip vadinamas privataus kaltinimo bylų

[47] Norint kategoriškai teigti, kad policijos pareigūnai griežtai laikosi šių įstatymo nuostatų, reikėtų atlikti tyrimą. Deja, tarp policijos pateikiamų duomenų apie jos veiklą reaguojant į iškvietimus dėl konfliktų ir smurto buityje, nėra informacijos apie pagal tokius iškvietimus į policijos įstaigas pristatytus asmenis. Tačiau būtų galima daryti tokią prielaidą analizuojant policijos pareigūnų pasisakymus žiniasklaidoje, kur minima, jog pareigūnai gali pristatyti asmenį į policiją keliom valandom (tikėtina, kad dažniausiai turima omenyje Administracinių teisių pažeidimų kodekse įtvirtintus asmens pristatymo protokolui surašyti ar administracinio sulaikymo terminus). Plačiau žr. Smurtas šeimoje – privatus reikalas? http://www.alfa.lt/straipsnis/10287747. Prisijungta 2010-12-15

[48] Valstybės žinios, 2002. Nr. 37-1341.

[49] http://192.168.33.100/Litlex/ll.dll.

procesas).[50] Toks nusikalstamų veikų tyrimo diferencijavimas turi įtakos policijos pareigūnų įgaliojimams taikyti prievartos priemones jiems reaguojant į smurtą privačioje erdvėje, nes priklausomai nuo tyrimo modelio skiriasi ir galimybės daryti poveikį smurtavusiam asmeniui.

Nagrinėjant BPK 140 straipsnį, reglamentuojantį laikino sulaikymo pagrindus ir tvarką, galima įžvelgti kelis nusikalstamą veiką padariusio asmens laisvės suvaržymo etapus. Tai faktinis asmens sulaikymas[51], pristatymas ir jo laikinas sulaikymas, kuris įforminamas įstatymo nustatyta tvarka surašant laikino sulaikymo protokolą. Galimas sulaikymas asmens, užklupto darant nusikalstamą veiką ar tuoj po jos padarymo, o teisė sulaikyti tokį asmenį suteikiama prokurorui, ikiteisminio tyrimo pareigūnui ar bet kuriam asmeniui (BPK 140 str. 1 d.). Manytina, jog faktinio asmens sulaikymo tikslas – užkirsti kelią tolesnei nusikalstamai veikai ir apriboti galimybę pasislėpti[52] bei sudaryti prielaidas tolimesniam įvykio tyrimui. Tuo tarpu asmens pristatymu ir laikinu sulaikymu, kaip procesiniu veiksmu, siekiama jau kiek kitų tikslų. Iš BPK 140 straipsnio 4, 6 ir 8 dalies nuostatų matyti, kad asmens laikinas sulaikymas siejamas su jo tapatybės nustatymu ir būtinumu atlikti procesinius veiksmus, o taip pat esant suėmimo pagrindams, šios kardomosios priemonės vykdymo užtikrinimu. Asmens pristatymas į policijos įstaigą, garantuoja tik laikino sulaikymo taikymą.

BPK komentatoriai atkreipia dėmesį į tai, kad į ikiteisminio tyrimo įstaigą pristatyto asmens, kuris pagrįstai įtariamas nusikalstamos veikos padarymu, laikino sulaikymo klausimas turi būti sprendžiamas kartu su ikiteisminio tyrimo pradėjimo klausimu. Tik pradėjus ikiteisminį tyrimą ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras turi teisę taikyti šią prievartos priemonę ir nedelsiant surašyti asmens laikino sulaikymo protokolą.[53]

Apibendrinant galima būtų teigti, kad faktinis asmens, užklupto darant nusikalstamą veiką ar tuoj po nusikalstamos veikos padarymo, sulaikymas ir jo pristatymas į policijos įstaigą yra leidžiamas dar nesant sprendimo pradėti ikiteisminį tyrimą, tuo tarpu asmens laikinas sulaikymas taikytinas tik jį pradėjus. Tačiau, autoriaus nuomone, asmens pristatymą derėtų sieti su asmens laikino sulaikymo pagrindais ir galimybe apskritai taikyti šią procesinę prievartos priemonę. Jei asmens tapatybė nustatyta, o nusikalstamos veikos aplinkybės yra aiškios, nereikia atlikti

[50] BPK XXX skyrius.
[51] Lietuvių kalbos žodynas pateikia tokią žodžio „sulaikyti“ reikšmę – suturėti rankomis, neleisti kam kur nueiti, nubėgti, priversti likti vietoje, sustabdyti, neleisti kam ką daryti, sutrukdyti kokį veiksmą, priversti pasilikti kur. Plačiau žr. http://www.lkz.lt/startas.htm, prisijungta 2011-03-05. Taip galima būtų aiškinti faktinio asmens sulaikymo prasmę.
[52] Šią mintį patvirtina ir BPK 140 str. 2 d. nuostatos, teigiančios, jog asmens laikinas sulaikymas, neužklupus asmens nusikalstamos veikos padarymo vietoje ar tuoj po jos padarymo galimas tik išimtiniais atvejais esant įstatymo nustatytoms sąlygoms ir priimant atitinkamą procesinį sprendimą.
[53] Goda G, Kazlauskas M., Kuconis P. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras. I-IV dalys (1-220 straipsniai). Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003. 353 p.

procesinių veiksmų dalyvaujant nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui, ir jei nėra pagrindo skirti suėmimo arba nustatytos aplinkybės, akivaizdžiai liudijančios, jog ikiteisminis tyrimas negali būti pradėtas, asmens pristatymas į policijos įstaigą negalėtų būti laikomas teisėtu. Iš to seka tai, jog padarius nusikalstamą veiką dėl kurios ikiteisminis tyrimas neatliekamas, o baudžiamoji byla naginėjama privataus kaltinimo tvarka arba kuris atliekamas tik gavus nukentėjusiojo skundą ar jo teisėto atstovo pareiškimą, tačiau toks skundas ar pareiškimas nėra gautas, policijos pareigūnų galimybės pristatyti į policijos įstaigą tokią veiką padariusį asmenį yra apribotos.

Šie BPK įtvirtinti asmens sulaikymo ypatumai ypač aktualūs reaguojant į smurto privačioje erdvėje atvejus, nes dauguma jų susiję su nusikalstamomis veikomis, kurias padarius ikiteisminis tyrimas atliekamas tik gavus nukentėjusiojo skundą ar jo teisėto atstovo pareiškimą (pvz., dėl grasinimo nužudyti arba sunkiai sutrikdyti žmogaus sveikatą arba žmogaus terorizavimo (BK 145 str.), iššaginimo, nesant kvalifikuojančių aplinkybių (BK 149 str.), seksualinio prievartavimo, nesant kvalifikuojančių požymių (BK 150 str.) ir kt.) arba ikiteisminis tyrimas apskritai neatliekamas, o baudžiamasis persekiojimas vyksta teisme pagal privataus kaltinimo bylų proceso taisykles (pvz., dėl fizinio skausmo sukėlimo arba nežymaus sveikatos sutrikdymo (BK 140 str.), žmogaus veiksmų laisvės varžymo (BK 148 str.), seksualinio priekabiavimo (BK 152 str.), įžeidimo (BK 155 str.), turto sunaikinimo ar sugadinimo (BK 187 str.) ir kt.). Todėl policijos pareigūnai, kai kreipiamasi į juos dėl tokių nusikalstamų veikų, ir jei nėra gautas skundas ar pareiškimas, kai jis yra būtina ikiteisminio tyrimo sąlyga arba dėl tokių veikų, dėl kurių ikiteisminis tyrimas nėra atliekamas, neturi teisės pristatyti asmens į policijos įstaigą ir tokiu būdu izoliuoti smurtaujantį asmenį nuo aukos.[54]

Tyrimai rodo, kad patiriančios smurtą moterys, santykinai retai kreipiasi į teisėsaugos institucijas manydamos, kad jų patiriamas smurtas nėra toks rimtas, dėl kurio būtų galima kreiptis pagalbos, taip pat dėl baimės patirti pažeminimą, nesulaukti supratimo, ar baimės, kad dėl to bus kerštaujama ir pan.[55] Tikėtina, kad panašios priežastys veikia ir tuomet, kai smurto akivaizdoje kreipiamasi į policiją, tačiau atvykus policijos pareigūnams nesiryžtama tęsti parodytą iniciatyvą, taip suvaržant galimybę smurtaujančiam asmeniui taikyti prievartos

[54] Privataus kaltinimo bylose, taip pat ir kai ikiteisminis tyrimas gali būti pradėtas tik esant nukentėjusiojo skundui ar teisėto jo atstovo pareiškimui išimtiniais atvejais ikiteisminį tyrimą gali pradėti ir prokuroras, jei nukentėjusysis pats negali ginti savo teisių ar byla turi visuomeninę reikšmę. Todėl pareigūnai, gavę informacijos apie smurtą privačioje erdvėje ir nustatę ypatingai reikšmingas ir išimtines aplinkybes, reikalaujančias valstybės institucijų įsikišimo, turėtų apie tai informuoti prokurorą. Tenka pripažinti, kad ikiteisminis tyrimas tokiais atvejais pradedamas itin retai.

[55] Smurto prieš moteris šeimoje analizė ir smurto šeimoje aukų būklės įvertinimas. Tyrimo ataskaita. Vilnius, 2008. 48 p., taip pat „Seimo narės: smurto privačioje erdvėje atveju pareigūnai raštiško skundo reikalauja be teisinio pagrindo“ http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=37214207, prisijungta 2010-12-15.

priemones. Kad tokiais atvejais iniciatyva priklauso nukentėjusiajam patvirtina ir konstitucinė jurisprudencija, legitimuodama įstatymo leidėjo diskreciją nustatyti veikas, kurias padarę asmenys baudžiamojon atsakomybėn galėtų būti traukiami tik nukentėjusiojo reikalavimu.[56]

Taigi, tik pradėjus ikiteisminį tyrimą galimas asmens laikinas sulaikymas, izoliuojant jį nuo nukentėjusiojo, taip pat vėliau taikant ir kitas procesines prievartos priemones[57], gi priešingu atveju, t.y. jo nepradėjus (statistika rodo, kad dažniausiai taip ir yra[58]), galimybių daryti poveikį smurtaujančiam asmeniui policijos pareigūnai neturi.

2.3. POLICIJOS PAREIGŪNŲ MĖGINIMAS „SUKTIS“ IŠ PADĖTIES TAIKANT ADMINISTRACINĘ TEISINĘ PRIEVARTĄ

Administracinių teisės pažeidimų kodekse tiesiogiai nėra numatyta administracinė atsakomybė už smurtą privačioje erdvėje, tačiau policijos pareigūnai yra linkę gan dažnai juo pasinaudoti, kad bent kuriam laikui atskirtų smurtaujantį asmenį nuo aukos. Nors ir nukreipti prieš moterį, siekiant pažeisti jos, kaip pilietės ir asmens, konstitucines teises ir laisves bei sukelti jai ekonominę, fizinę, psichinę ir moralinę žalą, smurtaujančio asmens veiksmai gali turėti administracinio teisės pažeidimo požymių. Pavyzdžiui, šeimyniniam konfliktui persikėlus į viešą erdvę, kai asmuo vartoja necenzūrinius žodžius ar pasirodo viešoje vietoje neblaivus, pažeidžiama viešoji tvarka, ir už tokius veiksmus galima administracinė atsakomybė[59]. Viešoji tvarka ir rimtis pažeidžiama, kai daugiabučiuose namuose konfliktuojant vakaro ar nakties metu girdimi garsūs riksmai, šauksmai ar trenksmai, trikdantys kaimynų poilsį ir ramybę[60]. Be to, smurtaujančiojo veiksmai prieš moterį, pvz., smūgių sudavimas, riksmai, necenzūriniai žodžiai ir pan. vaikų akivaizdoje administracinėje jurisprudencijoje pripažįstami administraciniu teisės pažeidimu, užtraukiančiu administracinę atsakomybę pagal ATPK 181 straipsnį[61]. Visais šiais atvejais policijos pareigūnai gali pasinaudoti ATPK numatyta teise pristatyti asmenį į policijos įstaigą ne ilgiau kaip 3 valandoms administracinio teisės pažeidimo protokolui surašyti, o dėl

[56] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. birželio 15 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 148 straipsnio (2004 m. liepos 5 d. redakcija) 2 dalies, 168 straipsnio (2000 m. rugsėjo 26 d. redakcija) 3 dalies, 182 straipsnio (2004 m. liepos 5 d. redakcija) 4 dalies, 183 straipsnio (2000 m. rugsėjo 26 d. redakcija) 5 dalies, 186 straipsnio (2003 m. balandžio 10 d. redakcija) 4 dalies, 187 straipsnio (2003 m. balandžio 10 d. redakcija) 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. Valstybės žinios, 2006. Nr. 68-2514.

[57] Įtariamojo įpareigojimą gyventi skyrium nuo nukentėjusiojo (BPK 132-1 str.) ir pan.

[58] Pvz., 2009 metais policijos prevencijos padaliniai išnagrinėjo 12291 pareiškimą dėl smurto šeimoje ir pagal tuos pareiškimus buvo pradėti tik 737 ikiteisminiai tyrimai, o tai sudaro tik apie 6 procentus visų išnagrinėtų pareiškimų. Plačiau žr. http://www.bukstipri.lt/lt/statistika Prisijungta 2010-12-15.

[59] ATPK 174 str., ATPK 178 str.

[60] ATPK 183 str.

[61] pvz., žr. LVAT administracinė byla Nr. N756-1580/2009

administracinių teisės pažeidimų, kuriuos padarius galimas administracinis sulaikymas ir ilgesniam (5 – išimtiniais atvejais iki 48 valandų) terminui.

Kad policijos pareigūnai dažnai naudojasi šia teise patvirtina ne tik jų pasisakymai viešoje erdvėje[62], bet ir statistikos duomenys. Pavyzdžiui, 2009 metais tirdami gautą informaciją apie konfliktus ir smurtą šeimoje, policijos pareigūnai surašė 2972 administracinių teisės pažeidimų protokolus, kai tuo tarpu pradėjo tik 737 ikiteisminius tyrimus.[63] Žvelgiant į šiuos skaičius darytina prielaida, kad policijos pareigūnai kur kas dažniau varžė smurtaujančių asmenų laisvę, juos sulaikydami ir pristatydami į policijos įstaigas ir taip atskirdami nuo nukentėjusiųjų, naudodamiesi administracinės teisinės prievartos pagalba nei remdamiesi BPK.

Tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad asmens pristatymas į policijos įstaigą administracinio teisės pažeidimo protokolui surašyti galimas tik tuomet, kai protokolo negalima surašyti pažeidimo padarymo vietoje (ATPK 263 str. 1 d.). Įstatymas neįvardina tokių aplinkybių, palikdamas pareigūnams diskreciją spręsti, ar pristatyti į policijos įstaigą asmenį. Tačiau aišku, kad pareigūnai negali piktnaudžiauti šia teise. Asmens pristatymas administracinio teisės pažeidimo protokolui surašyti paprastai siejamas su būtinybe nustatyti pažeidimą padariusio asmens tapatybę, išsiaiškinti reikšmingas bylai aplinkybes, kai to negalima padaryti nepristatant į policijos įstaigą ir pan. Jei asmens tapatybė aiški (smurto privačioje erdvėje atvejais dažniausiai pareigūnams ji yra žinoma), pažeidimo aplinkybės aiškios ir nereikalauja papildomo tyrimo ir administracinių teisės pažeidimų bylų teisenos uždaviniai[64] gali būti pasiekti nepristatant asmens į policijos įstaigą, policijos pareigūnai turėtų vengti naudoti šią prievartos priemonę. Toks ATPK nuostatų aiškinimas, beje taip pat aptinkamas policiją galinčių kontroliuoti institucijų dokumentuose[65] ir jų griežtas laikymasis riboja policijos pareigūnų galimybes visais atvejais pristatyti į policijos įstaigas privačioje erdvėje smurtavusius asmenis, nors jų veiksmuose ir nustatomi administracinių teisės pažeidimų požymiai.

[62] Smurtas šeimoje – privatus reikalas? http://www.alfa.lt/straipsnis/10287747. Prisijungta 2010-12-15 ir kt.
[63] Plačiau žr. http://www.bukstipri.lt/lt/statistika Prisijungta 2010-12-15.
[64] ATPK 248 str. įvardinami šie teisenos uždaviniai: laiku, visapusiškai, pilnutinai ir objektyviai išaiškinti kiekvienos bylos aplinkybes, išspręsti ją tiksliai pagal įstatymus, užtikrinti priimto nutarimo vykdymą, taip pat išaiškinti priežastis ir sąlygas padedančias daryti administracinius teisės pažeidimus, užkirsti kelią teisės pažeidimams, auklėti piliečius, kad jie laikytųsi įstatymų, stiprintų teisėtumą.
[65] Seimo kontrolieriaus pažymoje dėl savo iniciatyva pradėto tyrimo dėl Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato pareigūnų veiksmų kuomet į policijos įstaigą buvo pristatytas prekybos viešose vietose taisykles pažeidęs asmuo, nes nuvykę pareigūnai neturėjo įgaliojimų surašyti administracinio teisės pažeidimo protokolo buvo konstatuota, kad atsižvelgiant į visas įvykio aplinkybes nebuvo jokio pagrindo pristatyti asmens į policijos įstaigą, o situaciją buvo galima išspręsti pažeidimo padarymo vietoje. Be to atkreiptas policijos vadovų dėmesys į tai, kad į įvykio vietas būtų siunčiami tie pareigūnai, kurie, žinodami išankstinę informaciją apie įvykio aplinkybes, reikalui esant galėtų priimti atitinkamus sprendimus, tuo būdu nevaržydami asmenų teisių ir laisvių labiau nei tai būtina. Plačiau žr. Seimo kontrolieriaus 2008 m. lapkričio 19 d. pažyma Nr. 4D-2008/1-1127 „Dėl Seimo kontrolieriaus iniciatyva pradėto tyrimo prieš Vilniaus miesto vyriausiąjį policijos komisariatą“.

Atlikta policijos pareigūnų teisę sulaikyti ir pristatyti teisės pažeidimus padariusius asmenis į policijos įstaigas reglamentuojančių teisės aktų analizė leidžia daryti išvadą, kad policijos pareigūnai, reaguodami į smurto privačioje erdvėje pasireiškimus gana dažnai nėra pajėgūs bent kuriam laikui užtikrinti nukentėjusiųjų saugumo, atskirdami smurtautoją nuo aukos. Šios teisės ribojimai, įžvelgiami apibrėžiant policijos pareigūnų bendrąjį teisinį statusą[66], visiškai suderinami su demokratinės valstybės organizavimo principais, tačiau teisės aktuose akivaizdžiai atsispindintis įstatymų leidėjo indiferentiškumas smurto prieš moteris privačioje erdvėje ypatumams, laikytinas kliūtimi efektyvesnei nukentėjusiųjų nuo smurto teisių apsaugai. Reikia tikėtis, kad šios problemos bus išspręstos priėmus Apsaugos nuo smurto privačioje erdvėje įstatymą.

IŠVADOS

Juridine prasme laikoma smurtu ne bet koks negatyvus elgesys ir ne visi negatyvūs veiksmai (taip pat ir prieš moterį), tačiau tik tie, kurie laikomi teisės pažeidimais ir už kurių padarymą numatyta teisinė atsakomybė. Tik tuomet, kai konkrečiuose smurtiniuose veiksmuose policijos pareigūnai konstatuoja atitinkamo teisės delikto požymius, atsiranda pagrindas smurtaujančiam asmeniui taikyti teisės aktuose nustatytas poveikio priemones ir apginti nukentėjusiojo teises ir teisėtus interesus.

Policijos pareigūnų teisę sulaikyti ir pristatyti asmenis į policijos įstaigas apibrėžiantys teisės aktai, ignoruodami smurto privačioje erdvėje ypatumus, riboja policijos pareigūnų galimybes taikyti šią prievartos priemonę privačioje erdvėje smurtavusiems asmenims. Nesant specialių normų, kuriose, atsižvelgiant į šeiminio smurto ypatumus, būtų modeliuojamas juos atitinkantis diferencijuotas policijos pareigūnų teisinis statusas, efektyvus nukentėjusiųjų nuo smurto teisių apsaugos užtikrinimas, bent jau aukos ir smurtavusio asmens, pristatant jį į policijos įstaigą, atskyrimo kontekste, vargu ar įmanomas.

LITERATŪRA

1. Bandoma kovoti prieš smurtą šeimoje. http://www.valstietis.lt/Pradzia/Naujienos/Lietuvoje/Bandoma-kovoti-pries-smurta-seimoje#.
2. Eurobarometro duomenys: Lietuvoje smurtas prieš moteris yra paplitęs labiau nei kitur ES“. http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2010-09-23-eurobarometro-duomenys-lietuvoje-smurtas-pries-moteris.
3. Europos Parlamento 2009 m. lapkričio 26 d. rezoliucija (2010/C 285 E/07) dėl smurto prieš moteris panaikinimo.
4. http://www.lkz.lt/startas.htm

[66] Policijos pareigūnų teisės yra vienas svarbiausių jų teisinio statuso elementų.

5. http://www.who.int/topics/violence/en
6. http://www.bukstipri.lt/lt/statistika
7. Goda G, Kazlauskas M., Kuconis P. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras. I-IV dalys (1-220 straipsniai). Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003.
8. Jovaišas K. Smurto šeimoje prevencija: iliuzijų anatomija. Vilnius: Eugrimas, 2009.
9. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 2003 m. sausio 30 d. rezoliucija dėl nusikaltimų prieš moteris dėl garbės panaikinimo.
10. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 2004 m. vasario 19 d. rezoliucija dėl smurto prieš moteris šeimoje panaikinimo.
11. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 1998 m. vasario 2 d. rezoliucija dėl nusikaltimo ir baudžiamosios teisės prevencijos priemonių, taikomų siekiant panaikinti smurtą prieš moteris.
12. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 2003 m. gruodžio 22 d. rezoliucija dėl smurto prieš moteris šeimoje panaikinimo.
13. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 1993 m. gruodžio 20 d. deklaracija dėl smurto prieš moteris panaikinimo.
14. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas.
15. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Valstybės žinios, 2000. Nr. 89-2741.
16. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. birželio 15 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 148 straipsnio (2004 m. Liepos 5 d. Redakcija) 2 dalies, 168 straipsnio (2000 m. Rugsėjo 26 d. Redakcija) 3 dalies, 182 straipsnio (2004 m. Liepos 5 d. Redakcija) 4 dalies, 183 straipsnio (2000 m. Rugsėjo 26 d. Redakcija) 5 dalies, 186 straipsnio (2003 m. Balandžio 10 d. Redakcija) 4 dalies, 187 straipsnio (2003 m. Balandžio 10 d. Redakcija) 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. Valstybės žinios, 2006. Nr. 68-2514.
17. Lietuvos Respublikos Konstitucija. Valstybės žinios, 1992. Nr. 33-1014.
18. Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras. 1 dalis. Vilnius: Teisės institutas, 2000.
19. Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatymas. Valstybės žinios, 2000. Nr. 90-2777.
20. Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2006 m. gruodžio 13 d. sprendimas Nr. 1315 „Dėl darbo grupės Apsaugos nuo smurto šeimoje koncepcijai ir su tuo susijusių teisės aktų projektams parengti sudarymo“.
21. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro, Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2003 m. gegužės 23 d. įsakymas Nr. V-298/158/A1-86 „Dėl sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklių patvirtinimo“.
22. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. gruodžio 22 d. nutarimas Nr. 1330 „Dėl valstybinės smurto prieš moteris mažinimo strategijos ir jos įgyvendinimo priemonių 2007-2009 metų plano patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2006. Nr. 144-5474.
23. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas Nr. 853 „Dėl valstybinės smurto prieš moteris mažinimo strategijos įgyvendinimo priemonių 2010-2012 metų plano patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2009. Nr. 101-4216.
24. Oxman-Martinez J., Krane J. Un décalage centre théorie et pratique? Violence conjugale et femmes issues des minorités ethniques? http://www.senat/fr/lc/lc144/lc144_mono.html
25. Patarimai teikiantiems pagalbą šeiminio smurto aukoms. Vilnius: Moterų informacijos centras, 2005.
26. Seimo kontrolieriaus 2008 m. lapkričio 19 d. pažyma Nr. 4D-2008/1-1127 „Dėl Seimo kontrolieriaus iniciatyva pradėto tyrimo prieš Vilniaus miesto vyriausiąjį policijos komisariatą“.
27. Seimo narės: smurto privačioje erdvėje atveju pareigūnai raštiško skundo reikalauja be teisinio pagrindo. http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=37214207.
28. Smurtas prieš moterį. Praktinis vadovas sveikatos priežiūros įstaigų darbuotojams bei vadovams. UNFPA. Jungtinių Tautų gyventojų fondas. Bandomasis leidimas. Niujorkas, 2001.
29. Smurto prieš moteris šeimoje analizė ir smurto šeimoje aukų būklės įvertinimas. Tyrimo ataskaita. Vilnius, 2008.

30. Smurtas šeimoje: policija pripažįsta savo bejėgiškumą. http://www.diena.lt/naujienos/lietuva/smurtas-seimoje-pareigunai-pripazista-savo-bejegiskuma-237929.
31. Smurtas šeimoje – privatus reikalas? http://www.alfa.lt/straipsnis/10287747.
32. Smurtas prieš moteris Lietuvoje. Vilnius: Danielius, 1999.
33. Smurtas šeimoje: prevencija, intervencija ir galima pagalba. Vilnius, 2008.
34. Smurto spąstuose // Policija, 2008. Nr. 24 (112-450).
35. Teisiniai ir praktiniai patarimai moterims, patyrusioms prievartą šeimoje. Vilnius: Lygių galimybių centras, 2004.
36. Vaišvila A. Teisės teorija. Vilnius: Justitia.

THE RIGHTS OF POLICE OFFICER TO ARREST AND DELIVER PEOPLE TO THE POLICE STATION IN THE CONTEXT OF VIOLENCE IN PRIVATE SPACE

Darius Urbonas*
Mykolas Romeris University

S u m m a r y

Currently, domestic violence against women is considered as a social problem, particularly relevant in Lithuania, where the magnitude of domestic violence is several times higher compared to foreign countries problem. Violence in a private area remains very popular in spite of exertions made by international and national levels. It is assumed that state efforts to create such legal mechanism that would curb violence against women are not enough. The police are usually the first who gets information about violence in a private area and is bound to respond, but usually faces the imperfections of law regulation and are unable to ensure adequate rights and legitimate interests of the victims of violence. It confirms not only the public criticism of politicians, but also survey of victims of violence in the private space, according to which, as much as 30 percent of abused women who asked for help, would not do that if they experience violence again. It is understood that such results of studies are mainly determined by lack of effective regulatory and dysfunctions caused by public authorities, including police activities in the field of violence against women.

The paper analyzes the possibility of police to apply legal coercive measures to people who commits acts of violence to ensure safety of victims of violence. The purpose of this analyze is to investigate in the context of realization the concept of the violence and it's juridical evaluation of problems, as well as to examine the police officers authorization in responding to information received about violence against women in the private area, the right to apprehend and deliver violent person to the police station to separate him and the victim.

The research showed that in the juridical sense not any negative behavior, and not all negative actions, even those who directed against women, is to be considered violence. Only those actions which are violations of law are to be considered violence. Only when at the specific act of violence police officers states the signs of law tort, a base for applying statutory sanctions to the violator and the protection of the victim's rights and legitimate interests appear.

Legislation which regulates the rights of police officer to arrest and deliver people to the police station ignores the characteristics of violence in private space and limits the possibilities of police officers to apply this measure for people who used violence in private area. In the absence of specific standards, considered the characteristics of domestic violence according to which are differential legal status of police officers would appear, effective rights protection of the victims of violence is not possible, at least in the context of separating the victim and violating person by delivering him to police station.

Keywords: violence in the private space, apprehension, delivery, legal coercive measures.

Darius Urbonas*, Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Policijos veiklos katedros docentas. Mokslinių tyrimų kryptys: administracinė teisė, administracinė atsakomybė, viešosios policijos veikla
Darius Urbonas*, Mykolas Romeris University, Faculty of Public Security, Department of Police Activity, associated Professor. Research interests: administrative law, administrative liability, activity of public police.